

Från redaktionen

När *Kvinnovetenskaplig tidskrift* för femton år sedan hade ekonomi som tema var rubriken "Kvinnor och nationalekonomi" (*KvT* 1/1987). I fokus den gången stod en genusteoretisk reflektion och kritik av neoklassisk ekonomisk teori, med utgångspunkt från kvinnors förvärvsarbete.

I detta nummer presenteras forskning som speglar den breddning av genusteoretisk, samhällsekonomisk forskning som skett under 1990-talet. Den könssegregerade arbetsmarknaden och löneskillnaderna mellan könen hör alltså till de mest undersökta områdena i den genusinriktade nationalekonomiska forskningen. Den andra sidan av myntet, det oavlönade omsorgsarbetet, har uppmärksamats betydligt mindre. I dagens internationella forskning står det emellertid i centrum. Anita Nyberg diskuterar i sin artikel detta område i förhållande till

ekonomisk statistik, makroekonomisk teori och politik.

Den genusinriktade och feministiska forskningen inom nationalekonomi har inte bara inneburit att forskningen breddats till nya områden. Den har också fört med sig nya analysredskap. Temat i Jane Rossettis artikel är postmodern teori och feministisk ekonomi. Rossetti presenterar postmodernismen som ett knippe idéer och verktyg som stödjer och utvidgar det feministiska arbete som redan gjorts på många områden. Ett sådant perspektiv, med dekonstruktion som metod, inbjuder forskaren att ställa frågor om de kategorier, värderingar och normer (till exempel opartiskhet och rationalitet) som i nationalekonomisk forskning vanligen betraktas som självklara och eftersträvansvärda. Postmodernismen är, hävdar Rossetti, en naturlig bundsförvant för feministiska ekonomer.

© Anna Molander *Slips och pärlhalsband väger olika*. Mira Bildarkiv

Därefter följer två artiklar som problematiserar arbete och arbetsmarknadsfrågor utifrån nya perspektiv. Agneta Stark granskar skilda uppfattningar av arbete (icke-arbete, betalt och obetalt arbete) med hjälp av olika sätt att definiera arbete. Stark tar ställning för ett vidare arbetsbegrepp än det traditionella – ett emancipatoriskt arbetsbegrepp. Hon hävdar också att den typ av obetalt arbete som kvinnor hittills skött, i framtiden – i ännu högre grad än i dag – kommer att drabba kvinnor ekonomiskt när det samhälleliga ansvarstagandet i omsorgsarbetet reduceras.

En tämligen vanlig uppfattning i västvärlden är att kvinnors ställning på arbetsmarknaden, och därmed deras ekonomiska och sociala situation i allmänhet, har försämrats i de så kallade transitionsekonomierna, exempelvis i Ryssland, sedan de mark-

nadsekonomiska reformerna började genomföras under 1990-talet. Med hjälp av ett rikt källmaterial visar Katarina Katz i sin artikel att ett slags dold, eller vilande, familjeförsörjarmodell existerade även i det planekonomiska Sovjet, trots att nästan alla kvinnor i arbetsför ålder lönearbetade. Kvinnors ställning på arbetsmarknaden i dagens Ryssland måste analyseras mot bakgrund av hur genusordningen såg ut och fungerade i Sovjetunionen före 1989.

Demografin är ett område som nationalekonomer under 1980- och 90-talet börjat diskutera utifrån ett genusperspektiv. I Amartya Sens text problematiseras sambandet mellan befolkningstillväxt och jämställdhet i tredje världen. Sen jämför ansträngningarna att kontrollera befolkningstillväxten i några indiska delstater (framför allt i Kerala) med den strikt målstyrda

befolkningspolitiken i Kina. Sens analys (som han presenterat i boken *Development as Freedom* från 1999) går ut på att visa att lägre födelsetal går att uppnå på frivillig väg, genom ekonomisk-politiska och social-politiska åtgärder. I de komplexa sambanden mellan ekonomi och befolkningstillväxt tycks en faktor vara avgörande: jämställdheten mellan könen och ökad makt för kvinnor genom utbildning och ekonomiskt oberoende.

Åsa Löfström diskuterar sambandet mellan födelsetal och familjepolitik i Sverige från 1930-talet fram till idag. Hon menar att 1930-talets låga födelsetal resulterade i en familjepolitik som indirekt uppmuntrade en modell där hustrun arbetade i hemmet och mannen utanför. I början av 1980-talet var födelsetalen åter mycket låga och denna gång utformades politiken utifrån idén att båda parter förvärvsarbetade, med snabbt utbyggd barnomsorg, högre barnbidrag och längre föräldraledighet. Under 1980-talet ökade såväl kvinnors sysselsättning som barnafödandet, vilket byttes i dess motsats under 1990-talet med sjunkande sysselsättning och barnafödande. Vilka åtgärder som idag skulle kunna öka fertiliteten är oklart.

Ekonomisk idéhistoria är ytterligare ett forskningsområde där genusteoretisk forskning fått ett genombrott under 1990-talet. I Kirsti Niskanens artikel presenteras nationalekonomen Karin Kocks könsteoretiska analys om kvinnors arbete och löner på 1930-talet. Karin Kock var Sveriges första kvinnliga statsråd och den enda aktiva kvinnliga nationalekonomen före 1970-talet.

Hon genomförde en bred ekonomisk analys av kvinnors situation på arbetsmarknaden i en mycket betydelsefull statlig utredning – *Kvinnoarbetet i Sverige* (SOU 1938:47). Niskanen diskuterar denna samt hur den mottogs inom den akademiska nationalekonomin.

Gemensamt för feministiska ekonomer inom olika ekonomiska discipliner – företagsekonomi, ekonomisk historia, ekonomisk geografi och nationalekonomi – kan sägas vara att de kritiserar den egna disciplinens huvudfåra för att den generaliserar utifrån mäns erfarenheter samtidigt som de fäster uppmärksamhet på kvinnors osynlighet och marginalisering inom disciplinen och försöker göra något åt detta. Den analys Karin Kock genomförde på 1930-talet kunde på 1970-talet betraktas som feministisk nationalekonomi, och idag som normalvetenskap. Det oavlönade omsorgsarbetet kan idag sägas ligga i forskningsfronten inom feministisk nationalekonomi, och i framtiden kommer det sannolikt att uppta en större plats inom disciplinens huvudfåra. Samtidigt kan dock påminnas om att Karin Kock tillsammans med andra genomförde beräkningar av det oavlönade omsorgsarbetets värde redan på 1930-talet. Det var också ett relativt stort område även i andra länder, bland annat i USA. Men det var ett område som avknoppades till ett kvinnligt dominerat vetenskapsområde, hushållsvetenskap, som sedan dess fört en tynande tillvaro. Detta visar att utvecklingen inte är rätlinjig och att vad som betraktas som feministisk ekonomi ständigt förändras.